

foundation. The author attracts attention to the fact that talented and perspective work led to the intensive growth of southern cities of Ukraine and gave the opportunity to gain perfect agricultural fields and profitable merchant ports.

ПРОБЛЕМИ ПОСУХИ В ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКОГО НАУКОВОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ

Коваленко С. Д., канд. іст. наук, ст. наук. співр.

(Державна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН)

В статті висвітлено діяльність Сільськогосподарського наукового комітету України з вивчення проблем посухи через створену у 1922 році Комісію, яка працювала на основі синтезу різних підходів до планування та проведення відповідних заходів.

У всі часи в Україні посухи завдавали значної шкоди сільському господарству. Ще у XVIII столітті на її території було відмічено 34 посушливих роки, а у XIX – 40 [1]. Оскільки явище посухи завжди мало негативні наслідки для Російської імперії, в тому числі й українських земель, то виникла потреба пошуку альтернативних шляхів вирішення питання продовольчої безпеки країни шляхом отримання стійких урожаїв основних польових культур. До речі, посуха була однією з причин виникнення дослідної справи в сільському господарстві [2].

В зв'язку з цим, працюючи як координуючий галузевий орган у 20-х роках XX століття, Сільськогосподарський науковий комітет України (СГНКУ), вирішуючи всі нагальні теоретичні і практичні аграрні питання, не обійшов увагою й проблему посухи. Адже протягом 20-х років минулого століття це явище не раз виникало, негативно впливаючи на економічний стан України. В зв'язку з великою

посухою 1921 року при СГНКУ було створено Комісію боротьби з посухою (1922 рік).

Метою даної статті є висвітлення діяльності Комісії СГНКУ боротьби з посухою, яка досліджувала причини появи посухи та наукові методи боротьби з її наслідками на українських землях.

Дослідженням даної проблеми займалися ще наприкінці XIX – початку XX століття відомі російські вчені: О. О. Ізмаїльський [3], П. А. Костичев [4], В. В. Докучаєв [5]. Задля вирішення питання боротьби з посухою на науковій основі ще у 90-х роках XIX століття всесвітньо відомий вчений-природознавець В. В. Докучаєв очолив Особливу експедицію від Лісового департаменту до Воронезької, Харківської та Катеринославської губерній з метою запобігання ерозії ґрунтів, посухам і недородам та опублікував результати експедиції у 18 випусках «Праць» [6].

Окрема інформація з даного питання висвітлена у довідкових виданнях кінця XIX – початку XX століття: Енциклопедичному словнику Ф. А. Брокгауза і І. А. Ефрона [7], Ілюстрованому сільськогосподарському словнику С. М. Богданова [8] та інших.

Кілька перших років Комісія боротьби з посухою практично не працювала. Її діяльність активізувалася тільки після пленарного засідання СГНКУ 3 листопада 1923 року, на якому згідно доручення Комітету з доповіддю «Артезіанське зрошення, як могутній засіб боротьби з посухою, та його здійснення» виступив академік П. Тутковський. Почута інформація викликала великий інтерес з боку науковців, тому прийняли постанову про відновлення діяльності Комісії. Таке рішення мало безперечно актуальність в зв'язку з прогнозуванням посухи у 1924 році [9, с. 74].

Комісія розпочала роботу в складі постійних членів – голови М. Вольфа, заступника голови О. Янати, секретаря М. Кондрашенкова, членів М. Данилевського, В. Мазуренка, Є. Опокова, М. Різникова, Я. Савченка, П. Тушкана, представників секцій Комітету, зацікавлених управлінь і відділів НКЗС та сільськогосподарських установ інших відомств [9, с.101].

Вже через місяць, на грудневому пленарному засіданні перед нею був поставлений конкретний план роботи на 1924 рік, згідно якого вона повинна: 1) направити роботу сільськогосподарських наукових установ України на боротьбу з посухою та координувати діяльність вже працюючих в цьому напрямку установ та організацій, в тому числі й секцій СГНКУ; 2) ознайомлю-

ватися з результатами діяльності інших сільськогосподарських наукових установ для з'ясування причин посухи та відпрацювання заходів боротьби з нею; 3) за рахунок спецкоштів провести конкурс на кращі наукові роботи з метою з'ясування справжніх причин посухи; 4) здійснити дослідження виникнення посухи у 1921 році методом анкетування; 5) видавати «Матеріали до Боротьби з Посухою» з результатами роботи Комісії [10].

Першу половину 1924 року Комісія працювала у спокійних умовах роботи, а більш активна діяльність розпочалася влітку, коли настала посуха. СГНКУ разом з Наркомземом та іншими державними органами, а в окремих випадках під їхнім керівництвом, був змушений швидко реагувати. В цей час Комісія тісно співпрацювала з секціями самого Комітету, об'єднуючи і координуючи роботу щодо вивчення явищ посухи та її наслідків.

Так, Редакційно-видавниче бюро, обслуговуючи видавничі потреби СГНКУ, надрукувало анкети щодо дослідження посухи розміром від 1/8 до 1 друк. аркуша.

Варто зазначити тісну співпрацю Комісії з Бюро Сітки кореспондентів. І хоча Сітка кореспондентів була організована трохи більше року тому і на той час налічувала 3 000 кореспондентів, її робота проводилася на достатньо високому рівні. Саме Сітка кореспондентів провела низку сільськогосподарських досліджень за допомогою 15 різнопланових анкет загальною кількістю понад 80 000 примірників. Значна кількість анкет, яку розіслали кореспонденти, оперативно повернулася заповненою і стосувалася саме

НАУКОВІ ДОСЯГНЕННЯ МИНУЛОГО

дослідження явищ посухи 1924 року. Всього було отримано 64 500 прим. заповнених анкет (табл. 1) [9, с. 79].

Таблиця 1.

врожайних та цукристих цукрових бур'яків. Теоретичні і практичні результати цієї роботи висвітлювалися у наукових виданнях Цукротресту [9, с. 86].

№ п/п	Назва дослідження	Кількість примірників анкет
1	Відомості про посуху та врожай 1924 року	6 000
2	Дослідження впливу посухи на культурні рослини 1924 року	3 000
3	Дослідження посухостійких культур в Україні	3 000
4	Дослідження культури кукурудзи за 1924 рік	6 000
5	Дослідження бур'янів України (анкети № 1, 2)	6 000
6	Відомості про шкідників сільськогосподарських рослин у 1924 році	10 000
7	Відомості про стан дослідження вологості ґрунту	500
8	Відомості про стан озимини восени, зимою і навесні 1924 – 1925 років	30 000
Всього		64 500

Діяльність Ботанічної секції СГНКУ і Комісії також була направлена на організацію і проведення низки дослідів, пов'язаних з посухою 1924 року на чолі зі спеціалістом Я. Савченком. Зокрема, здійснювалося вивчення впливу посухи у 1924 році на вітчизняні сорти сільськогосподарських рослин. Так, проводилися окремі зазначені вище в таблиці досліді стосовно дослідження посухостійких культур в Україні та впливу посухи на культури, дані яких мали на меті опрацювати у 1925 році. Також секція займалася опрацюванням матеріалів минулорічного 1923 року дослідження кукурудзи в Україні.

Працюючий при Ботанічній секції СГНКУ Інститут селекції, що знаходився в м. Києві та фінансувався Цукротрестом, під керівництвом професора В. Колкунова впродовж 1924 року займався вирішенням двох основних проблем, а саме: вивченням особливостей посухостійких рослин і відпрацюванням методів селекції на посухостійкість та розробкою методів селекції

Особлива увага Секції рільництва СГНКУ також була націлена на вивчення впливу посухи на рільництво. Нею було розроблено програму дослідження посухи та врожаю 1924 року, надруковані відповідні анкети й за допомогою сітки кореспондентів СГНКУ ці заходи проведено. Завданням дослідження було виявити доцільність використання рекомендованих агротехнічних заходів боротьби ведення землеробства в посушливих регіонах України. Зібрано великий матеріал, який на той момент ще не був проаналізований. Поряд з цим було проведено анкетні дослідження кукурудзи як найголовнішої посухостійкої культури, досліджено стан вологості ґрунтів України, організовано анкетне опитування щодо стану озимини в зимовий період 1924–1925 років (5 анкет), яке мало виявити залежність майбутнього урожаю зернових культур від кількості опадів. Взагалі Секція рільництва працювала над вирішенням питань боротьби з посухою не тіль-

ки шляхом проведення досліджень, а й опрацювання відповідних матеріалів дослідних степових сільськогосподарських станцій, приймаючи активну участь в діяльності Комісії боротьби з посухою та у різних наукових заходах. Так, голови секції (спочатку 1924 року – О. Філіповський, пізніше П. Тушкан) виступали з доповіддю про посуху на засіданнях Науково-технічної секції Всеробітземлісу та на зборах співробітників Всеукраїнського центрального виконавчого комітету (ВУЦВК). П. Тушкан підготував на Всеукраїнський з'їзд у справі дослідження продуктивних сил та народного господарства України доповідь «Проблема боротьби з посухою в Україні», а спеціаліст секції Я. Савченко розробив проект плану наукових заходів дослідження посухи і боротьби з нею. При такому обсязі робіт штат секції складався, окрім голови, лише з двох спеціалістів – Я. Савченка та А. Кузьменка.

Ряд доповідей стосовно питання посухи було заслухано і обговорено на засіданнях Меліораційної секції, що теж тісно співпрацювала з Комісією боротьби з посухою. Ця секція брала участь у розгляді плану «Практичних заходів НКЗС» з цього питання. Зокрема, секція критично розглянула відомий проект професора О. Костякова щодо заходів боротьби з посухою, зробивши відповідну доповідь в Комісії.

Окрім основної роботи, Комісія Боротьби з посухою популяризувала різні заходи боротьби з посухою та безпосередньо самі дослідження. Так, Підсекція преси й видавництва (раніше мала назву – Рецензійна комісія) Секції сільськогосподарської освіти, популяризації та видавництва разом з

Комісією Боротьби з посухою розробила проект популярної серії про посуху та боротьбу з нею, яку прийняло до видання Державне видавництво України [9, с. 98].

Оскільки відпрацювання практичних заходів боротьби з посухою проводилося безпосередньо операційними органами НКЗС, основну діяльність Комісія зосередила на розробці плану наукових заходів щодо вивчення даної проблеми і засобів боротьби з нею при безпосередній підтримці секцій СГНКУ. Комісія багато уваги приділяла розгляду основних практичних заходів боротьби з посухою, зокрема агрономічних і меліораційних.

Нажаль, Комісія боротьби з посухою не мала змоги взяти участь у розробці проекту плану боротьби з посухою, що складався НКЗС. Однак, за дорученням відомства, вона провела критичний його аналіз після прийняття в основі ВУЦВК, всебічно науково висвітливши та перевірюючи спроектовані у плані заходи. В результаті роботи Комісії на підставі попередніх висновків секцій СГНКУ цей план був скорегований в бік комбінованих заходів боротьби з посухою, зокрема агротехнічних та меліораційних, і конкретизований щодо природних посушливих районів України.

Комісія боротьби з посухою впродовж другої половини 1924 року проводила активну науково-організаційну діяльність. За півроку з 1 серпня 1924 по 1 січня 1925 року відбулося 15 пленарних засідань та 13 засідань Президії з представниками секцій. Комісія працювала за різними напрямками. Зокрема, *наукову роботу* вона проводила за допомогою Бюро сітки корес-

понтентів при участі секцій шляхом проведення дослідження посухи 1924 року методом збору та обробки анкетних даних. На засіданнях комісії були заслухані виступи Є. Опокова, Я. Савченка, М. Кондратенка, О. Янати. Згідно з доповіддю Я. Савченка й постановою Комісії був відпрацьований план наукового дослідження посухи й методів боротьби з нею. *Організаційна робота* Комісії проходила шляхом заснування гуртків з вивчення посухи в сільськогосподарських школах та участю в підготовці Дня урожаю 1924 року спільно з Науково-технічною секцією «Всеробітземлісу». *Видавнича робота* полягала у підготовці збірки про посуху; висвітленні даного питання членами Комітету у пресі; складанні плану видання серії про посуху для Державного видавництва України. *Практична робота* була основана на розгляді й корегуванні плану боротьби з посухою на Пленумі Комісії (в редакційній підкомісії) та прийнятті постанови щодо плану НКЗС. Члени Комісії брали участь у *З'їзді в справі продуктивних сил України*. Ними було представлено 13 доповідей, в тому числі на Пленумі безпосередньо від Комісії П. Тушканом [11].

Ряд важливих питань розглядався на засіданні Комісії СГНКУ боротьби з посухою 14 серпня 1924 року в присутності О. Янати, Є. Опокова, П. Тушкана, Я. Савченка, Е. Заславського, М. Кондрашенка. В ході засідання слухали низку різнопланових питань: 1) постанови Президії СГНКУ стосовно прийняття участі в засіданні III сесії ВУЦВК Клименка з доповіддю щодо створення Комісії з вивчення питання про посуху та боротьбу з нею

як у всеукраїнському, так і всесоюзному масштабах; 2) постанову Президії СГНКУ щодо доручення Комісії боротьби з посухою обговорити дане питання на сесії ВУЦВКУ; 3) повідомлення Комісії про згоду Президії СГНКУ представити на Сесії ВУЦВК співдоповідь Е. Заславського, М. Данилевського, Б. Рожественського, Є. Опокова; 4) головою Комісії призначити О. Янату на час відпустки М. Вольфа.

На зібранні відбулася дискусія між членами Комісії Я. Савченком, П. Тушканом, М. Кондрашенком, Є. Опоковим, О. Янатою стосовно наукового дослідження посухи. В усіх виступах акцентувалася увага на недостатньому фінансуванні дослідження цієї важливої і нагальної проблеми. Зокрема, Я. Савченко констатував, що «наукове з'ясування природи посухи повинно дати можливість прийняття практичних заходів до боротьби з посухою, але це можливо при умові розпорядження відповідними коштами на дослідну працю» [12]. На думку П. Тушкана, необхідна була організація планового наукового дослідження посухи, тому слід було просити владу асигнувати на це кошти. М. Кондрашенко, акцентуючи увагу на доповіді Клименка на III сесії ВУЦВК, вважав за необхідне у виступах співдоповідачів від СГНКУ привернути увагу Сесії до справ сільського господарства виявленням домінуючої його ролі в економіці України та необхідності боротьби з посухою шляхом планомірно-раціональної перебудови сільськогосподарської науки і техніки, що вимагало матеріального забезпечення наукових інституцій і установ, працюючих в межах цієї проблеми. Далі Є. Опоков нагадав про велике зна-

чення меліорації, оскільки вона давала сталі результати в боротьбі з посухою і реально поліпшувала стан сільсько-го господарства. Наостанок О. Яната, завершуючи широку дискусію, наголосив на потребі направити сільсько-господарську науку на вирішення нагального питання боротьби з посухою, тому що все, що відбувалося в цьому відношенні донині, не мало державного плану і системності, цим самим не даючи належних результатів. Він вважає, що СГНКУ, беручи до уваги минулу посуху 1921 року, повинен був скеровувати сільськогосподарську науку на вивчення посухи та її наслідків як складного комплексу природничо-побутових явищ. Тому на найближчі п'ять років потрібен був план з вивчення посухи й відповідні асигнування. Діяльність з боротьби з посухою, згідно з дієвим планом, мала визначити гідне місце НКЗС серед наркоматів, а СГНКУ – в системі відомства. Також на думку О. Янати важливим було й те, що на Сесії ВУЦВК у співповідях потрібно було представити сплановану терміном на п'ять років низку наукових і практичних заходів з метою зменшення негативного впливу посух на вітчизняне сільське та народне господарство. Науково обгрунтований план слід було б популяризувати серед населення за допомогою преси ще до його представлення на вищезгаданий Сесії. Також в ході засідання Комісії прозвучало повідомлення О. Янати щодо видання збірника про посуху, до якого увійшли матеріали: В. Колкунова «Основні проблеми південного хліборобства у зв'язку з посухою», Є. Опокова «Меліорація в боротьбі з посухою», О. Чорного «Об улучшении

лугов в связи с засухой» П. Тутковського «Природні й мінеральні угноєння на Україні, як засіб боротьби з посухою», Н. Лебедева «Роль бур'янової рослинності в посусі».

На основі заслуханих питань порядку денного Комісія боротьби з посухою прийняла наступні рішення:

- прискорити організацію дослідження явищ посухи методом анкетування з метою використання отриманих даних у доповіді на III Сесії ВУЦВК;

- скласти перспективний план сільськогосподарської наукової діяльності в Україні з боротьби з посухою на кілька років з визначенням необхідних асигнувань на досліді (відповідальний: П. Тушкан);

- скласти перспективний план боротьби з посухою, пов'язавши його з Плановою комісією НКЗС, терміном на десять років (відповідальний: П. Тушкан);

- розробити практичні заходи боротьби з посухою по лінії меліорації і водного господарства (відповідальний: Є. Опоков);

- розробити методологію всебічного врахування шкідливих проявів різного ступеню посухи (відповідальний: в. о. голови Економічної секції Д. Головко);

- вивчити роль економічних, суспільно-господарських та побутових чинників під час зимової посухи (відповідальна: Економічна секція);

- розробити план вивчення посухи досвідними установами (відповідальний: Е. Заславський);

- затвердити редакційну колегію збірника матеріалів про посуху у складі Є. Опокова (голови), П. Тушкана та

Е. Заславського та видати його якомога швидше, при цьому включивши існуючі нині важливі матеріали СГНКУ;

- розробити план видання збірника, враховуючи всі пов'язані з посухою питання, а ухвалені до друку Редакційною колегією роботи та змісти майбутніх випусків – затверджувати Пленумом Комісії [12].

Наступне засідання Комісії СГНКУ боротьби з посухою відбулося 29 серпня 1924 року за участю Є. Опокова, М. Різникова, В. Мазуренка, П. Тушкана, М. Кондрашенка, на якому розглянули три повідомлення і прийняли відповідні рішення. Таким чином, повідомлення Є. Опокова стосувалося потреби асигнування коштів для друку та розсилки анкет масового дослідження посухи, тому з метою прискорення вирішення цього організаційного питання було прийнято звернутись до Колегії НКЗС надати відповідні кошти. Далі М. Різников доповів про розроблений ним план організації боротьби з посухою на найближчі чотири роки згідно з дорученням НКЗС. Однак, оскільки цей план ще потребував адаптування відповідно до різних сільськогосподарських галузей, ухвалили просити Комітет підготувати пропозиції в справі боротьби з посухою. Третім питанням був розгляд та затвердження плану Державного видавництва України щодо популярних видань з боротьби з посухою. Також ухвалили всім секціям СГНКУ визначити актуальні теми подальших наукових видань [13].

Через тиждень 6 вересня 1924 року відбулося чергове засідання Комісії СГНКУ боротьби з посухою в присутності 33 осіб. Головував О. Яната, а секретарював – М. Кондрашенко. Зібран-

ня складалося з двох частин – наукової та організаційної. Наукова частина присвячувалася розгляду доповіді професора Є. Опокова «Критичний розгляд брошури професора О. Костякова «Меліорація в боротьбі з неврожайами» та широкій дискусії щодо представлених в ній проблемі боротьби з посухою. В ході обміну думками взяли участь Левенштам, Помаленький, П. Тушкан, Є. Опоков, О. Яната. Зокрема, Левенштам наголосив на перебільшеному значенні меліорації у боротьбі з неврожайами і, не погоджуючись з доповідачем, вважав неправильною оцінку дійсного значення агрономії в боротьбі з посухою. На думку Помаленького, на той час в Україні не було науково обґрунтованих конкретних заходів у боротьбі з посухою, тому вони часто вживалися помилково. Існувало досить багато таких прикладів, які замість користі приносили шкоду. Тому назріла потреба спочатку у вивченні заходів, потім їх перевірки, а потім рекомендації для застосування селянству. Цю роботу, за його словами, можна було проводити тільки у дослідних меліораційних станціях, які потрібно було спочатку заснувати. В свою чергу, П. Тушкан вважав, що агрономія і меліорація у розв'язанні питань боротьби з посухою повинні взаємодоповнювати одна одну, оскільки територія України дуже відрізняється природно-географічними районами. Тому ті засоби, які в одному районі корисні й доцільні, для іншого матимуть негативні наслідки.

О. Яната, як головуючий на засіданні, констатував, як це виявилось під час дискусії, що українська наука знаходилася на шляху пошуку синтезу всіх заходів боротьби з посухою на основі

досягнень попередників. СГНКУ, як координуюча галузева наукова установа, розуміла, що сільськогосподарська наука в справі боротьби з посухою знаходилася на досить високому рівні, а тому вкрай необхідний був план наукової роботи як фундаменту для практичних заходів боротьби з посухою. Назріла потреба здійснити синтез стану і досягнень сільськогосподарської науки, тому з цією метою потрібна була Комісія з представників головних галузей сільськогосподарської науки, яка б працювала з метою погодження розбіжностей у проблемних поглядах. Вона повинна дати реальну оцінку проблемі боротьби з посухою в Україні і накреслити основи раціональної постановки наукових дослідів, зорієнтованих на вирішення даного питання. Це був перший організований крок до вирішення проблеми боротьби з посухою на належному рівні.

В ході тривалого обговорення питання між членами Комісії одноголосно винесли ухвалу: 1) обрати спеціальну комісію в складі О. Янати, Є. Опокова, П. Тушкана, І. Філіпішина, Д. Соловейчика, М. Кондрашенка з метою складання проекту постанов на основі доповідей та дискусій щодо представлення основних науково-практичних заходів з боротьби з посухою в Україні, разом з цим охарактеризувати стан вітчизняної сільськогосподарської науки з вирішення цієї проблеми [14]; 2) доручити Президії Комісії боротьби з посухою при безпосередній допомозі секцій СГНКУ розробити перспективний план наукових заходів з боротьби з посухою на кілька років.

Друга, організаційна частина зібрання, була присвячена повідомленню

голови Бюро сітки кореспондентів СГНКУ Я. Савченка про стан масового дослідження посухи [15].

Таким чином, СГНКУ за допомогою Комісії боротьби з посухою з повною відповідальністю підійшов до вивчення в науковому аспекті проблеми посухи, яка багато століть існувала на території України. Особлива увага в цій діяльності зверталася на наслідки боротьби з нею. Зокрема, задля якомога повного дослідження проблеми посухи, була розроблена низка запитань-анкет і отримані дані з метою застосування їх на практиці. В середині 20-х років ХХ століття питання боротьби з посухою в державному масштабі потребувало злагоджених дій на основі синтезу різних підходів до планування відповідних заходів та єдиного доцільного державного плану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Власюк П. А. Содружество русских и украинских ученых в развитии сельскохозяйственных наук / П. А. Власюк // Научные труды Отделения сельскохозяйственных наук АН УССР. – К., 1955. – С. 3 – 15.
2. Вергунов В. А. Передумови зародження, становлення й розвитку науково-освітньої меліоративної справи на українських землях / В. А. Вергунов // Меліорація і водне господарство: міжвід. темат. наук. зб. – К.: Аграрна наука, 2009. – Вип. 97. – С. 281–308.
3. Измайльский А. А. Как высохла наша степь: предварительное сообщение о результатах исследований влажности почв в Полтавской губернии 1886-1893 года / А. А. Измайльский // Журналы Полтавского сельскохозяйственного общества. – Полтава: Типо-литограф. Л. Фришберга, 1893. – Вып. 1 (январь-февраль). – С. 1-68 (приложение).
4. Костычев П. О борьбе с засухами в Черноземной области посредством обработки полей и накопления на них снега /

П. Костычев. – СПб.: Изд. А. Ф. Девриена, 1893. – 83 с.

5. Докучаев В. В. Наши степи прежде и теперь / В. В. Докучаев. — СПб.: Типография Е. Евдокимова, 1892. – 117 с.

6. Особая экспедиция Лесного департамента по испытанию и учету различных способов и приемов лесного и водного хозяйства в степях России : предварительный отчет о деятельности Экспедиции, с июня по ноябрь 1892 года, и общий проект опытных работ ее. – СПб.: Типогр. Е. Евдокимова, Б. Итальянская № 11, 1893. – 70 с.

7. Энциклопедический словарь. Т. XII : Жилы – Земпах / Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон. – СПб. : Типо-Литограф. И. А. Ефрона, 1894. – С. 319 – 321.

8. Иллюстрированный сельскохозяйственный словарь. Энциклопедия сельского хозяйства. / Сост. С. М. Богданов. – К.: Тип. П. Барского, 1895. – С. 349.

9. Яната О. Коротке справоздання про діяльність Сільсько-Господарського Наукового Комітету України за 1923–1924 операц. рік / О. Яната, Н. Петренко // Вісник Сільсько-Господарської Науки. – 1924. – Ч. 7–9.

10. Щоголів І., Яната О. Короткий план діяльності Сільсько-Господарського Наукового Комітету в 1924 році // Вісник Сільсько-Господарської Науки. – 1924. – Т. 3. № 1–4. – С. 38.

11. ЦДАВО України, ф. 1230, оп. 1, спр. 4, арк. 1 (1924-1925).

12. ЦДАВО України, ф. 1230, оп. 1, спр. 4, арк. 3–7 (1924-1925).

13. ЦДАВО України, ф. 1230, оп. 1, спр. 4, арк. 8 (1924-1925).

14. ЦДАВО України, ф. 1230, оп. 1, спр. 4, арк. 112–113 (1924-1925).

15. ЦДАВО України, ф. 1230, оп. 1, спр. 4, арк. 9–14 (1924-1925).

Коваленко С. Д. Проблемы засухи в деятельности Сельскохозяйственного научного комитета Украины. *В статье отражена деятельность Сельскохозяйственного научного комитета Украины по изучению проблем засухи через созданную в 1922 году Комиссию, которая работала на основе синтеза разных подходов к планированию и проведению соответствующих мероприятий.*

Kovalenko S. Problems of drought in the activity process of the Agricultural Scientific Committee of Ukraine. *This article describes the activities of the Agricultural Scientific Committee of Ukraine on the problems of drought as a result of the in 1922 established Commission, which was based on a synthesis of different approaches to planning and implementing relevant activities.*

УДК 94: 329(477) «1919/1939»

ВИКОРИСТАННЯ МАШИН ТА УДОСКОНАЛЕНИХ ЗНАРЯДЬ ПРАЦІ В ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОМУ СЕЛІ У 20-30-Х РОКАХ ХХ СТ.

Виздрик В.С., канд. істор. наук

(Національний університет «Львівська політехніка»)

У статті проаналізовано використання машин і вдосконалених сільськогосподарських знарядь, а також найманої робочої сили. Розглянуті особливості різних типів господарств по застосуванню новітніх технічних засобів обробки землі.